

תוכן עניינים

מבוא	3
הסמכות לדון בנושא חינוך הילדים	4
הליכי גישור – כללי	6
התאמת הליך הגישור לסכסוכים בענייני משפחה	10
מדוע גישור מתאים במיוחד לסכסוכים בנושא חינוך הילדים	12
בקשה ליישוב סכסוך במשפחה – המצב הנורמטיבי כיום	14
הליך גישור חובה בסכסוכים בנושא חינוך הילדים	16
ההצדקות לקיומו של הליך גישור חובה בנושא זה	16
המודל הראוי	19
סיכום	21
רשימה ביבליוגרפית	23

מבוא

בעבודה אדון בשאלה האם נכון לקבוע הליך גישור כהליך חובה בסכסוכים בין בני זוג במסגרת גירושין על החינוך שיינתן לילדם. החוק כיום מחייב את בני הזוג להגיש בקשה ליישוב סכסוך בטרם הגשת תובענה בענייני משפחה לערכאה השיפוטית, ולקיים פגישות מהו"ת ביחידת הסיוע שבמהלכן ייבחן האם ניתן לפתור את הסכסוך בין בני הזוג בהליך חלופי שמחוץ לבית המשפט, לרבות באמצעות הליך גישור, ויחידת הסיוע תמליץ לבני הזוג לפנות להליך זה. אך בסופו של דבר יחידת הסיוע לא מקיימת את הגישור בעצמה, והיא לא יכולה לכפות על הצדדים לפנות לגישור. ההחלטה האם לפנות לגישור היא החלטה שתלויה בהסכמה של שני הצדדים, ואם לא הגיעו להסכמה הם רשאים לפנות בהגשת תובענה לבית המשפט. על כן אדון בעבודה בשאלה האם נכון לקבוע הליך גישור כהליך חובה, שהפניה הראשונית אליו איננה תלויה בהסכמת הצדדים, בקשר לסכסוכים בין בני הזוג בקשר לחינוך של הילדים.

אבקש לטעון כי לדעתי אכן נכון לקבוע הליך גישור כהליך חובה בסכסוכים בין בני זוג בקשר לחינוך הילדים. להליך הגישור יתרונות רבים על פני ההליך המשפטי, והיתרון המרכזי שלו הוא בכך שהוא מסייע לטרנספורמציה בין הצדדים ולהעצמתם. לכן הוא נתפס כמתאים במיוחד לסכסוכים שנלווה אליהם מטען רגשי רב, ושבהם השאלה המשפטית הטכנית איננה העיקר, אלא רגשותיהם ותחושותיהם של הצדדים. הוא גם נתפס כמתאים במיוחד לסכסוכים במסגרת מערכות יחסים מתמשכות, שבהן הצדדים נאלצים להמשיך את האינטראקציה ביניהם גם לאחר שתתקבל ההכרעה השיפוטית בסכסוך. המאפיינים הללו מתקיימים בסכסוכים בין בני זוג בקשר לחינוך הילדים. מדובר בסכסוכים טעונים רגשית, ופעמים רבות המחלוקת המשפטית הטכנית היא רק כסות למלחמה האישית והרגשית שבין בני הזוג, ובסכסוכים שכאלה חשוב יותר להתמקד בצדדים ובטרנספורמציה ביניהם מאשר בשאלה המשפטית הטכנית העומדת לדיון. כמו כן מדובר ביחסים ארוכי-טווח, ובנושא שההחלטה בו צריכה להתקיים בצורה יציבה לאורך שנים רבות, ולכן יש חשיבות רבה לשיתוף הפעולה בין בני הזוג, אשר יכול להיות מושג באמצעות הליך הגישור. אולם למרות ההכרה ביתרונות שיש להליך הגישור, יש המתנגדים להפיכתו של הליך הגישור להליך חובה. טענות המתנגדים הן, כי הפיכתו של ההליך להליך חובה חותרת תחת העיקרון המרכזי של הליכי הגישור, שהוא עיקרון ההסכמה, שלפיו יש לדרוש את הסכמת הצדדים הן לגבי עצם הכניסה להליך והן לגבי אופן ניהולו וההסכמות המתקבלות בסופו; הטענה כי בהליך המשפטי יש לצדדים הגנות מסוימות שאינן קיימות בהליך גישור; הטענה כי אין אמות-מידה אחידה וגורפת לבחינת מידת הצלחתו של הליך הגישור. בעבודה אטען כי כל הטענות הללו מצטמצמות בקשר לסכסוך בין בני זוג בקשר לחינוך הילדים, ואבהיר מהו המודל הראוי לדעתי לקביעת הליך גישור כהליך חובה בסכסוכים שכאלה.

בפרק הראשון אציג את הדיונים בפסיקה, שלא הוכרעו עד היום, בקשר לסמכות העניינית לדון בנושא חינוך הילדים, האם הסמכות מסורה לבית המשפט האזרחי או לבית הדין הרבני. בפרק השני אתאר בקצרה ובאופן כללי מהו הליך גישור, את יתרונותיו המרכזיים ואת הטיעונים כנגד הפיכתו להליך חובה. בפרק השלישי אדון בהתאמתו של הליך הגישור לסכסוכים בענייני משפחה. בפרק הרביעי אבהיר מדוע לדעתי הליך הגישור מתאים במיוחד לסכסוכים בין בני זוג במסגרת גירושין בקשר לחינוך הילדים. בפרק החמישי אבחן את המצב הנורמטיבי כיום, המחייב את הצדדים לסכסוך בענייני משפחה לפנות ליחידת הסיוע, אולם לא מחייב אותם לפנות להליך גישור. בפרק השישי אציג את עמדתי התומכת בקביעת הליך גישור חובה בסכסוכים לגבי חינוך הילדים, אדון בהצדקות לכך ובמודל הראוי להליך גישור חובה בנושא זה.

הסמכות לדון בנושא חינוך הילדים

שאלת הסמכות לדון בנושא חינוך הילדים של בני זוג בגירושין היא שאלה שנדונה רבות בפסיקה, ועד היום טרם התקבלה הכרעה סופית וממצה לגביה.

בפסק הדין בעניין פלורסהיים, שניתן לפני שנים רבות, קבע בית המשפט העליון כי נושא חינוך הילדים איננו נושא הכרוך על פי עצם טיבו וטבעו בתביעת הגירושין¹. פסק דין זה עסק בתביעת גירושין שהוגשה לבית הדין הרבני. בין הצדדים נחתם הסכם גירושין, שבמסגרתו הסכימו הצדדים כי הילדים יהיו בחזקתה של האם. הסכמה זו אושרה על ידי בית הדין הרבני במסגרת הדיון בתביעת הגירושין. לאחר מכן פרצה מחלוקת בין הצדדים בקשר למוסד הלימודים שבו יתחנכו הילדים, הגבר רצה שהילדים ייכנסו לגן שבו ניתן חינוך דתי ואילו האישה התנגדה ורצתה לשלוח אותם לגן שבו ניתן חינוך חילוני. המחלוקת המשפטית בין הצדדים התמקדה בשאלה האם ההסכמה למתן החזקה לאישה מעניקה לאישה גם סמכות להכריע בנושא החינוך, והאם לבית הדין הרבני יש סמכות לדון בנושא החינוך. בית המשפט העליון קבע, כי נושא החזקת הילד הוא נושא הכרוך מטיבו וטבעו בתביעת הגירושין, ולכן כאשר הוגשה כדין לבית הדין הרבני תביעת גירושין הוא קונה באופן אוטומטי סמכות לדון בנושא החזקת הילד, אולם נושא החינוך הוא נושא נפרד מנושא החזקת הילד, והוא נושא שאיננו כרוך מעצם טיבו וטבעו בתביעת הגירושין. בית המשפט ציין כי אמנם יש קשר בין נושא החזקה לבין נושא החינוך, אולם זאת רק ככל שהדבר נוגע לדיון אודות החזקה. כלומר, במסגרת הדיון על החזקה ניתן להתחשב בין היתר בשאלה מי מההורים מסוגל לגדל את הילד ולחנך אותו בצורה טובה יותר. אולם זאת רק על מנת להכריע למי מהם תימסר החזקה. נושא החינוך לגופו הוא נושא עצמאי, שאיננו כרוך אוטומטית בתביעת הגירושין. קביעה זו ביסס בית המשפט על הוראת סעיף 15 לחוק הכשרות המשפטית² אשר קובע:

"אפטרופסות ההורים כוללת את החובה והזכות לדאוג לצרכי הקטין, לרבות חינוכו, לימודיו, הכשרתו לעבודה ולמשלח-יד ועבודתו, וכן שמירת נכסיו, ניהולם ופיתוחם; וצמודה לה הרשות להחזיק בקטין ולקבוע את מקום מגוריו, והסמכות לייצגו".

לעמדתו של בית המשפט בפרשת פלורסהיים, מנוסח הסעיף ניתן ללמוד כי נושא החזקה ונושא החינוך הם שני נושאים נפרדים, הנובעים שניהם מאפטרופסות ההורים בילד. הסעיף מונה את נושא החינוך בנפרד מנושא הרשות להחזיק בקטין, ומשתמע ממנו כי שני העניינים הללו אינם חייבים בהכרח להתקיים יחדיו. גם אם נקבע כי החזקה תימסר לאחד מההורים, אין זה אומר כי הוא קיבל גם את הסמכות להחליט בלעדית בנושא החינוך, ובנושא החינוך עדיין ממשיכים שני ההורים להיות אפטרופוסים שווים של הילד. כאשר יש מחלוקת בין שני ההורים כאפטרופוסים

¹ בג"צ 181/68 הדסה פלורסהיים נ' בית הדין הרבני האזורי בחיפה, (פורסם בבנו, 18.11.68). 723. (להלן: "פלורסהיים").

² חוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות, תשכ"ב-1962. (להלן: "חוק הכשרות המשפטית").